

Még a fejfejlődés előtti állapotban telet legjobban a fejes saláta

Áttelelők veteményezése

BÁR AZ ŐSZ A ZÖLDSÉGFAJOK NAGY RÉSZÉNÉL A TERMÉNYEK BETAKARÍTÁSÁNAK AZ IDŐSZAKA, SOKUKAT AUGUSZTUS VÉGÉTŐL OKTÓBER VÉGÉIG (ESETLEG NOVEMBER KÖZEPÉIG) MÁR VETJÜK VAGY ÜLTETJÜK A KÖVETKEZŐ ÉVI TERMÉSHEZ. AZ ŐSZI VETÉS CÉLJA ELSŐSORBAN A KÖVETKEZŐ TAVASZI-NYÁRI KORAI SZEDÉS LEHETŐSÉGE, VAGY AZ, HOGY A HOSSZÚ TENYÉSZIDEJŰ NÖVÉNYEK JOBB TERMÉSHOZAMOT ÉRJENEK EL. NÉHÁNYUKNÁL MÁR AZ ŐSZI IDŐSZAKBAN MEGKEZDHETJÜK A SZEDÉST, AMIT TAVASSZAL, A NÖVÉNYEK NÖVEKEDÉSÉNEK ÚJBÓLI MEGINDULÁSÁVAL FOLYTATUNK.

DR. SLEZÁK KATALIN

Őszi vetésű, átteleltetéses termesztésre azok a zöldségfélék alkalmasak, amelyeknek az őszi hűvösebb időszakban megfelelő méretűre fejlődik a téli időszakot átvészelni képes szerve (általában a gyökér, valamint a hajtáscsúcs, esetleg a levélzet egy része), hogy tavasszal gyorsan növekedésnek indulhasson. Az őszi vetés nem ugyanaz, mint a jóval később, akár a fagyokig elvégezhető tél alá vetés, amikor csak az a cél, hogy a magok a

földbe kerüljenek, és ne tavasszal kelljen kivárni, amíg kedvező az idő és a talajállapot a vetéshez.

Legkedveltebb áttelelő zöldségféléink a fejes saláta, a spenót, a petrezselyem, az őszi fokhagyma és vörshagyma, de régi hagyományai vannak a kelkáposzta átteleltetéses termesztésének is. Kevésbé ismert, de akár a sárgarépát is vethetjük ősszel, tavasz végi, korai felszedésre.

Fejes saláta

A fejes saláta áttelelési aránya (jó fajtaválasztással és megfelelő fejlettségű növényekkel) védettebb házikertekben 50-70%, nyitott területeken sokszor csak 50%, emiatt régebben is csak kis felületeken, szinte csak házikertben alkalmazták a módszert. A veteményeskertekben azonban érdemes évről évre kisebb felületet bevetni vagy beültetni áttelelő salátával, így kora tavasszal általában jól kielégíthető a család salátaszükséglete. Ehhez vethetünk állandó helyre szeptember első dekádjának végén (legkésőbb a hónap végéig) vagy palántaneveléshez szabadföldi ágyba szeptember első napjaiban. A palánták az utóbbi esetben szeptember végére, október első napjaira fejlődnek ki, ami optimális arra, hogy végleges helyükre ültetve október közepére jól begyökeresedjenek. Ez az állapot garantálja a legjobb áttelelést. Korábbi ültetés esetén, ha már korán beindul a fejképződés, esetleg hosszú az ősz vagy enyhe a tél, a beborult levelek később berohadhatnak. A sikeresen áttelelő növényeket április végén, május elején szedhetjük; vagy ha kora tavasztól fátolyfóliával takarjuk a növényeket, akár 7-10 nappal korábban is.

Spenót

Spenót esetében ismert az őszi szedéshez vagy átteleltetéses termesztéshez való vetés, de a kettő általában sikerrel kombinálható. Mindegyik esetben állandó helyre vetjük a magokat. Ha ősszel szeretnénk szedni, augusztus közepétől szeptember közepéig érdemes vetni, a márciusi szedéshez szeptember második felében vessünk. A sikeres átteleléshez fontos, hogy október végén, november elején legyen 1-2 kifejlett levél a töveken – ez jelzi számunkra, hogy a növények kellően megerősödtek és képesek lesznek megbirkózni a fagyokkal. Márciusban ezek az őszi levelek adják majd az első szedés zömét. Ha őszi szedésre (is) vetett növénye-

ket szeretnénk átteleltetni, ott is fontos, hogy a fagyok beálltakor viszonylag kifejlett levél is legyen a növényeken, és hogy a tenyészőcsúcs ép maradjon (szedéskor ne törjük le). Az áttelelő spenót fő szedési időszaka áprilisban van, de a növények felmagzásáig, még májusban is szedhetünk valamennyi levelet, különösen, ha a talaj tápanyaggal jól ellátott, illetve, ha a szedések után komplex vagy nitrogéntartalmú műtrágyát juttatunk ki. A spenótlevelek magas nitráttartalmának elkerülésekor figyeljünk arra, hogy négyzetméterenként kb. 3-4 gramm nitrogén hatóanyagot (ammónium-nitrátból pl. 10-12 g-ot) adjunk, és lehetőleg ne a hajnali órákban, hanem délután vagy este szedjük a leveleket.

Petrezselyem és sárgarépa

A petrezselyem őszi vetésének és átteleltetésének régi hagyományai vannak kisüzemi és házi kerti körülmények között. A jó arányú átteleléshez még ősszel jól megerősödött növények kellene, így – bár a szakkönyvek szeptember elejétől október közepéig javasolják a magvetést – igyekezzünk még

A jól fejlett petrezselyem képes áttelelni

szeptember első felében vetni. A tavaszi időjárástól függően május elejétől szedhetjük a leveleket, és legtöbbször május végén már főzhetünk a friss borsóleveles gyökereket is.

A sárgarépa őszi vetése ritkán gyakran alkalmazott módszer. Szeptember eleji vetéssel

elérhetjük, hogy a fagyok beálltaig ceruzavastagságú gyökerek fejlődjenek, amelyek vékony takarással (pl. lomb, szalma) át tudnak telelni. Így áprilisban vagy május elején tudunk már szedni friss sárgarépat. Mind a petrezselyemnél, mind pedig a sárgarépánál számítanunk kell arra, hogy az őszi vetésű növények május végétől magszárat hoznak, ami előtt fel kell szednünk az egész állományt.

Feketegyökér

Bár kevésbé ismert, különleges zöldségfélének számít a feketegyökér, érdemes kipróbálni a termesztését. Kétéves növény, és nagyobb felületeken a tavaszi vetésből őszi felszedés a cél. Jobb termést kapunk, ha ősszel vetünk, majd következő októberben szedjük fel a gyökereket. Ennél a növénynél is az a fontos, hogy a tél beállta előtt megerősödjenek a tövek, amihez szeptember közepéig érdemes elvetni a magokat.

Őszi hagyma

Őszi vetéssel vagy ültetéssel a hagymafélék közül a vöröshagymát, a téli sarjadékhagymát, a salottahagymát és a fokhagymát szaporíthatjuk. Mindegyik fajnak van tavaszi változata is, de az őszi kezdésű adja a tavaszi, korai termést. Vöröshagymát magról augusztusban kell vetni, dughagymák ültetésére szeptember-októberben kerülhet sor. Ugyanekkor érdemes elültetni a salottahagyma dughagymáit is. A téli sarjadékhagyma esetében ősszel általában léghagymákat ültetünk, amelyek jóval kisebbek, mint a hagyományos dughagymák, így csak a szeptemberi ültetés szokott sikeres lenni – az októberi ültetésű hagymák már nem erősödnek meg a nagyobb lehűlések előtt.

A hagymafélék átteleléséhez is az kell, hogy a növények körülbelül ceruzavastagságúra megerősödjenek. Ha megelégszünk vékonyabb zöldhagymával, akkor a szedést március végétől

Áttelelésre alkalmas fejlettségű vöröshagyma

kezdhetjük, de 2-3 hétre rá már vastag „szárú” zöldhagymánk lesz.

A fokhagyma esetében a gerezdeket október közepén, esetleg második felében szoktuk ültetni. Az őszi végi időjárástól függően a gerezdek gyökereit

A téli póréhagyma áttelel

fejlesztenek, esetleg elkezdene kihajtani. Ha nem hajtanak ki, akkor a korai tavaszi napokban várhatjuk a levelek megjelenését. Természetesen kezdetben a növények még vékonyabbak, április második felében pedig már kifejezetten vastagok. Májusban már szedhetünk „főző-fokhagymát”, június végén pedig a beérett hagymafejeket takaríthatjuk be.

Kelkáposzta

Kelkáposzta esetében a hidegtűrőbb fajták közül többet lehet sikerrel átteleltetni fiatal, de kifejlett fejekkel is. Ehhez július-augusztusi palántaültetésre

Kisebb fejű kelkáposzta átteleltetése. A tél beállta előtt az alsó leveleket leszedik

van szükség. Másik termesztési változatában szeptember első felében történő helyrevezéssel vagy október közepi palántaültetéssel „levélrozettás” állapotban teletethetjük át a növényeket. Ez utóbbi változat általában jobban beilleszthető a veteményeskert vetésforgójába. A kifejlett fejeket akár fagymentes téli napokon is, a levélrozettával teelő változatot április végétől, május elejétől tudjuk szedni.

Kifejlett növények átteleltetése

Az átteleltetési termesztés egy speciális módja, amikor a vegetációs időszakban készre nevelt növé-

nyek vészelik át a telet szabadföldön, esetleg enyhe (fátyolfóliás) takarással. Ehhez a módszerhez is ismernünk kell a növények fagytürelését. Ez alapján a kelkáposzta, a bimbós kel, a leveles kel, a pasztinák, a petrezselyem, a póréhagyma, enyhébb telű helyeken a sárgarépa a leggyakrabban szóba kerülő zöldségfajok. Valamennyi említett fajnál fontos a fajtaválasztás (a hidegtürelésük alapján), valamint a jó egészségi állapot a tél kezdetekor.

Mindegyik említett zöldségféle esetében elmondható, hogy a sortávolság megegyezik a növényre jellemző, más technológiáknál is alkalmazottal. Ahol többféle technológia ismert, érdemes a korai, rövid tenyészidejű fajtákra javasolt értékeket figyelembe venni. A tőtávolságnál a javasolt kisebb értékeket ajánlott használni, helyrevezésnél esetleg kicsit sűrűbb vetést alkalmazni, hogy a télen esetleg elpusztuló tövek ne okozzanak nagy kiesését.

A sikeres áttelelő termesztéshez azonban a megfelelő szaporítási időpont megválasztása mellett kulcsfontosságú a fajtaválasztás – ehhez vegyük figyelembe a fajtaleírásokban javasoltakat vagy válasszunk mindenképpen hidegtűrő fajtákat.

Tél alá vetés

Sajátos termesztési módszer a tél alá vetés, ami a zöldborsó esetében legismertebb, de sárgarépanál és petrezselyemnél is alkalmazható. Lényege, hogy a magokat ős végén vagy tél elején vetjük el, amikor már nem tudnak kikelni, csak a száraz magok vízfelvétele kezdődik meg a fagyok beállta előtt. Tavasszal, ha a talaj hőmérséklete eléri a magok csírázásához szükséges minimumot, megkezdődik a csírázás, és a növénykék már akkor kikelhetnek a földből, amikor a nedves talajra még nem tudnánk rámenni a tavaszi vetéshez. A zöldborsót általában december elején vetjük tél alá, főként kifejtőborsó-fajtákat használva, természetesen a rövid tenyészidejű csoportból.

A szedés átlagos években 7-10 nappal előzi meg a legkorábbi tavaszi vetésekből származó növényekét.

A sárgarépa és petrezselyem esetében a magok az olajtartalmuk miatt lassabban veszik fel a vizet, mint a zöldborsómagok, és hőigényük is magasabb, így korábban, november közepén vethetjük tél alá. A szedés május közepén kezdhető, akkor még természetesen vékony gyökereket (petrezselyemből kb. ceruzavastagságút, sárgarépából azért vastagabbat) találunk. Ezekből a fajokból is rövid tenyészidejű, korai fajtákat válasszunk. Petrezselyemnél gyakran a leveléért természetű fajtákat, vagy a rövid gyökeret nevelőket érdemes használni.